

Ks. MIKOŁAJ KRZYŻOWSKI

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

<https://orcid.org/0009-0000-3820-6926>

ZNACZENIE WARSZTATÓW LITURGICZNO-MUZYCZNYCH W PROCESIE FORMACJI LITURGICZNEJ WIERNYCH UJĘCIE TEORETYCZNE Z ODNIESIENIEM DO EDYCJI ORGANIZOWANYCH W SKOCZOWIE W LATACH 2023–2026

THE SIGNIFICANCE OF LITURGICAL MUSIC WORKSHOPS
IN THE PROCESS OF LITURGICAL FORMATION OF THE FAITHFUL.
A THEORETICAL PERSPECTIVE WITH REFERENCE TO THE
WORKSHOPS EDITIONS ORGANIZED
IN SKOCZÓW BETWEEN 2023 AND 2026

ABSTRACT

W artykule podjęto problematykę formacji liturgicznej w kontekście muzyki sakralnej jako integralnego elementu liturgii. Odnowa liturgiczna zapoczątkowana przez Sobór Watykański II rozpoczyna proces, w ramach którego wierni formowani są do pełnego, świadomego, czynnego i owocnego uczestnictwa w liturgii. Proces ten napotyka jednak na szereg trudności, takich jak utrata zdolności rozumienia języka symboli liturgicznych, zeświecczenie, niewiara oraz zróżnicowana wrażliwość liturgiczna. Autor analizuje warsztaty liturgiczno-muzyczne jako alternatywną formę formacji, która przez naukę śpiewu wielogłosowego, chorału gregoriańskiego oraz udział w konferencjach tematycznych pozwala wiernym głębiej przeżywać liturgiczne spotkanie z Bogiem. Opracowanie, oparte na metodzie historyczno-krytycznej, przedstawia zarys historyczny przedsięwzięcia, charakterystykę wydarzenia oraz skutki formacji liturgicznej, odwołując się do doświadczeń warsztatów organizowanych w Skoczowie w latach 2023–2026. Ukazuje, jak warsztaty te,

This article addresses the issue of liturgical formation in the context of sacred music as an integral element of the liturgy. The liturgical renewal initiated by the Second Vatican Council began a process through which the faithful are formed for full, conscious, active, and fruitful participation in the liturgy. However, this process faces numerous challenges, such as the loss of the ability to understand the symbolic language of the liturgy, secularization, disbelief, and diverse liturgical sensibilities. The author analyzes liturgical-musical workshops as an alternative form of formation that, through the teaching of polyphonic singing, Gregorian chant, and participation in thematic conferences, allows the faithful to experience the liturgical encounter with God more deeply. The study, based on the historical-critical method, presents a historical outline of the initiative, the characteristics of the event, and the effects of liturgical formation, referring to the experiences of workshops organized in Skoczów in 2023–2026. It demonstrates how these workshops, conducted on

prowadzone dwutorowo w aspekcie muzycznym i duchowym, przyczyniają się do podniesienia świadomości liturgicznej, formowania kadry muzycznej w parafiach, budowania wspólnoty oraz promowania kultury muzyki liturgicznej zgodnej z duchem reformy soborowej.

two tracks—musical and spiritual—contribute to raising liturgical awareness, forming musical personnel in parishes, building community, and promoting a culture of liturgical music in accordance with the spirit of conciliar reform.

Liturgia stanowi szczyt i źródło działalności Kościoła. Jej celem, zwłaszcza w Eucharystii, jest uświęcenie człowieka i uwielbienie Boga. Liturgia jest swoistą pierwszą szkołą duszy ludzkiej¹. Duszpasterze powołani są nie tylko do ważnego i godziwego sprawowania liturgii eucharystycznej, lecz także do troski o lud Boży, by wierni mogli w niej uczestniczyć pełniej i skuteczniej – świadomie, owocnie i czynnie. Aby tak się stało, wierni zapraszani są do przystępowania do Eucharystii z należytym usposobieniem duszy², które kształtuje się przez formację liturgiczną. Śpiew kościelny jako nieodzowna i integralna część liturgii wymaga od muzyków kościelnych formacji i stanowi płaszczyznę formacji liturgicznej wiernych. Jej wyrazem są warsztaty liturgiczno-muzyczne organizowane w Polsce i poza jej granicami, opisane w niniejszym artykule. Celem tych wydarzeń jest dwutorowe formowanie wiernych – w aspekcie duchowym i muzycznym.

Niniejsze opracowanie stanowi próbę analizy literatury dotyczącej podejmowanego tematu, jak chociażby dokumentów Magisterium Kościoła, publikacji naukowych, poszczególnych śpiewników, z wykorzystaniem metody historyczno-krytycznej. Jego celem jest ukazanie warsztatów liturgiczno-muzycznych jako szczególnego wydarzenia w procesie formacji liturgicznej wiernych. Dzięki nim wierni przez naukę śpiewu wielogłosowego oraz własnego śpiewu Kościoła rzymskiego, czyli chorału gregoriańskiego³, a także przez udział w tematycznych konferencjach liturgicznych mogą świadomie, owocniej i czynniej uczestniczyć w liturgii – również w swoich parafiach, w wymiarze osobistym i wspólnotowym. Wierni podejmują przy tym funkcje kantora, psalterzysty, chórzysty, a nawet lidera wspólnot o charakterze muzycznym. Refleksja opiera się również na publikacjach internetowych, będących swoistymi zaproszeniami do wzięcia udziału w wydarzeniach lub relacjami po przeprowadzeniu wydarzeń warsztatów liturgiczno-muzycznych zorganizowanych w Skoczowie w latach 2023–2026.

Potrzeba formacji liturgicznej

Powołanie człowieka do nieustannego uwielbienia Boga, własnego uświęcenia oraz budowania wspólnoty wierzących⁴ stanowi główną przyczynę potrzeby

¹ Paweł VI, Przemówienie wygłoszone do Ojców Soborowych po zakończeniu drugiej sesji Soboru Watykańskiego II (4.12.1963), „Acta Apostolicae Sedis” 56 (1964), s. 34.

² Por. Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii Świętej *Sacrosanctum Concilium* (1963), nr 9-11 [dalej: KL].

³ Por. KL 116.

⁴ Konferencja Episkopatu Polski, Instrukcja o muzyce kościelnej (2017), nr 6.

formacji liturgicznej, przez którą człowiek wypełnia swoje powołanie. Wraz z soborową reformą liturgiczną podjętą w latach 60. XX w. Kościół nieustannie trwa w procesie formacji liturgicznej, czyli wdrażania postulatów Soboru Watykańskiego II. Poszukuje przy tym nowych narzędzi umożliwiających każdemu wier-nemu pełne uczestnictwo w liturgii. Potrzeba pogłębionej formacji liturgicznej wynika z utraty przez człowieka zdolności rozumienia języka symboli⁵, który jest językiem liturgii. Proces formacji, czyli wychowania do liturgii i przez liturgię⁶, wzmaga się wraz z narastającym zeświecczeniem wiernych w dobie ponowocze-sności⁷, problemem niewiary oraz zróżnicowaną wrażliwością liturgiczną osadzo-ną w różnych kontekstach – jak chociażby w problematyce rozumienia eklezjolo-gii⁸, na której gruncie wyrasta rozumienie liturgii.

Potrzeba formacji liturgicznej obejmuje wiele jej aspektów, w tym muzyczny aspekt liturgii stanowiący centrum podjętej refleksji. Temu zagadnieniu poświę-cony jest VI rozdział soborowej konstytucji *Sacrosanctum Concilium*, dla której muzyka sakralna jest częścią integralną i nieodzowną⁹. Joseph Ratzinger, póź-niejszy papież Benedykt XVI, pisał: „Tam, gdzie liturgia podupada, podupada także *musica sacra*, a gdzie liturgia jest właściwie rozumiana i gdzie wierni nią żyją, rozkwita także dobra muzyka kościelna”¹⁰. Papież Franciszek, będąc kon-tynuatorem reformy liturgicznej Soboru Watykańskiego II, w liście apostolskim *Desiderio desideravi* (nr 34–35) wskazuje na ogromną potrzebę formacji litur-gicznej, wypływającą z ciągle aktualnej problematyki pełnego uczestnictwa wier-nych w liturgii. Franciszek pisze: „Jak odzyskać zdolność do pełnego przeżywania akcji liturgicznej? Soborowa reforma ma właśnie taki cel. Wyzwanie jest bardzo wymagające, ponieważ współczesny człowiek – nie wszystkie kultury w ten sam sposób – utracił zdolność angażowania się w akcję symboliczną, która jest istotną cechą akcji liturgicznej” (nr 27).

Również w tym aspekcie jawią się potrzeby formacyjne wynikające chociaż-by z błędnego rozumienia założeń reformy liturgicznej Soboru Watykańskiego II przez lokalne wspólnoty kościelne, z niskiego poziomu wykształcenia organistów i muzyków kościelnych¹¹ czy z rezygnacji z chorału gregoriańskiego na rzecz współczesnych kompozycji – często bardzo wątpliwych teologicznie i o niskim poziomie kunsztu muzycznego¹². Potrzeba ta uwidacznia się również w posoboro-wym prawodawstwie kościelnym, stanowiącym praktyczne wskazania dotyczące

⁵ Por. R. Guardini, *Liturgische Bildung* (1923), w: tegoż, *Liturgie und liturgische Bildung*, Mainz 1992, s. 36; *Formazione liturgica*, Brescia 2022, s. 60.

⁶ Por. Franciszek, List apostolski *Desiderio desideravi* (2022), nr 34 [dalej: DDe].

⁷ Por. DDe 28–29.

⁸ Por. DDe 31.

⁹ Por. KL 112.

¹⁰ J. Ratzinger, *Nowa pieśń dla Pana. Wiara w Chrystusa a liturgia dzisiaj*, tłum. J. Zychowicz, Kraków 2005, s. 214.

¹¹ Por. SC, nr 115.

¹² Por. K. Kurnik, *Muzyka czy „pioseneczki łatwe i modne”? Spojrzenie na muzyczną sztukę w liturgii w oparciu o wybrane wypowiedzi Josepha Ratzingera – Benedykta XVI*, „Pro Musica Sacra” 13 (2015), s. 74.

wdrażania postulatów Soboru Watykańskiego II odnoszących się do muzyki kościelnej, sakralnej, a w tym także liturgicznej¹³. W proces formacji liturgicznej w aspekcie muzyki liturgicznej niewątpliwie wpisują się warsztaty liturgiczno-muzyczne, które wyrażają ową potrzebę i jednocześnie stanowią odpowiedź na nią.

Zależność liturgii i muzyki

Liturgia ze swej natury domaga się muzyki i jest na nią otwarta¹⁴. Muzyka zaś pełni służebną funkcję wobec liturgii, stanowiąc szczególny sposób uczestnictwa wiernych w tajemnicach wyrażonych przez święte obrzędy¹⁵. Liturgia i muzyka są dla siebie niczym siostry – w myśl sformułowania papieża Pawła VI – gdyż muzyka jest złączona z liturgią w sposób istotowy¹⁶. W parafiach lub ośrodkach duszpasterskich, w których nie przywiązuje się wagi do dbałości w sprawowaniu liturgii, również poziom muzyki liturgicznej pozostawia wiele do życzenia. Muzyka wykorzystywana do celów liturgicznych musi zatem mieć ducha liturgii – nie może to być muzyka świecka¹⁷. Aby mogła zachodzić między nimi powyższa zależność, muzyka musi posiadać szczególne cechy, by można było ją określać mianem liturgicznej.

W kontekście powyższej refleksji ks. Ireneusz Pawlak¹⁸ określa kryteria, na których musi opierać się muzyka liturgiczna. Tylko spełniając te kryteria, jest ona rzeczywiście muzyką liturgiczną i oddaje ducha świętych czynności. Wśród nich wyróżnia słowo, które stanowi fundament muzyki liturgicznej. Nie chodzi tu jedynie o teksty liturgiczne, ale także o wymowę dokonywanych obrzędów, gdyż czym innym w akcji liturgicznej jest moment procesji wejścia czy przygotowania darów, a czym innym moment komunii świętej czy obrzęd *aspersji*. Istotną rolę, określającą właściwość śpiewu używanego w danej celebracji, odgrywają kontekst liturgiczny, to znaczy poszczególne części mszy św. (procesja wejścia, przygotowanie darów, obrzęd rozdzielania komunii św. i uwielbienia następującego po niej, a także zejście procesyjne), czasami połączone z obrzędami udzielania poszczególnych sakramentów, charakter dnia (inny w randze wspomnienia, święta lub konkretnej uroczystości) oraz nade wszystko rok liturgiczny podzielony na okresy. Te aspekty wyznaczają ramy doboru repertuaru muzycznego, określając jego miejsce w liturgii. Przykładem właściwego śpiewu liturgicznego, a zarazem własnego śpiewu Kościoła rzymskiego, pozostają chorał gregoriański oraz pieśni o charakterze polifonicznym¹⁹.

¹³ Zob. Konferencja Episkopatu Polski, Instrukcja o muzyce kościelnej.

¹⁴ Por. tamże, nr 6.

¹⁵ Por. KL 112.

¹⁶ Por. I. Pawlak, *Liturgika i muzyka – wzajemne relacje*, „Annales Lublinenses pro Musica Sacra” 5 (2014), nr 5, s. 49.

¹⁷ Zob. Konferencja Episkopatu Polski, Instrukcja o muzyce liturgicznej po Soborze Watykańskim II (1979), nr 10.

¹⁸ Por. I. Pawlak, *Liturgika i muzyka...*, s. 49-62.

¹⁹ Por. KL 116.

Muzyka liturgiczna wymaga odpowiedniego przygotowania i nie może stanowić przedmiotu wyobraźni i fantazji osoby za nią odpowiedzialnej, która pod wpływem zewnętrznych czynników poddaje się owym naciskom. Muzyka liturgiczna jako „służebnica liturgii” wymaga również korzystania z właściwego repertuaru wykonywanego na odpowiednim poziomie interpretacji muzycznej. Innymi słowy, bylejakość obecna zarówno w liturgii, jak i w muzyce liturgicznej desakralizuje całą akcję liturgiczną, czyniąc ją niezrozumiałą dla uczestniczących w niej wiernych. Ostatnim, definitywnym, lecz zarazem pierwszym kryterium zdatości danego dzieła muzycznego pozostaje aprobatą odpowiedniej władzy kościelnej. W wielu diecezjach jest nią diecezjalna komisja muzyki liturgicznej, w skład której wchodzi ludzie posiadający odpowiednie wykształcenie zarówno teologiczne, jak i muzyczne. Wierność tym zasadom i porządkowi, który wyraża wizję Kościoła dotyczącą sposobu sprawowania i przeżywania liturgii, chroni liturgię przed bylejakością, niezrozumieniem, utratą wrażliwości duchowej i zdolności rozumienia języka symboli. Wyrażona zależność zachodząca między liturgią a muzyką we właściwy sobie sposób znajduje swoje miejsce w procesie formacji wyrażonej przez warsztaty liturgiczno-muzyczne.

Warsztaty liturgiczno-muzyczne w procesie formacji liturgicznej

W procesie formacji liturgicznej wiernych warsztaty liturgiczno-muzyczne zajmują szczególne miejsce²⁰. Stanowią alternatywną formę uzupełniającą podstawową formację liturgiczną. Kontekst powstania tej inicjatywy, która w różnych zakątkach Polski i świata ma swoje kolejne edycje, bierze początek z udziału w liturgii, z fascynacji jej pięknem, z owego zachwytu nad liturgią, o którym pisze papież Franciszek²¹. W ogólności wydarzenia te charakteryzuje potrzeba ukazania wartości piękna²², które jest przymiotem Stwórcy, a które niczym w lustrze można zobaczyć, będąc uczestnikiem liturgii mszy św. Odkrywa się je w znakach i gestach zbawczej liturgii, które przenikają i przemieniają. Piękno liturgii oddziałuje na zgromadzenie liturgiczne, budząc nieustanną potrzebę szukania piękna w stworzonym świecie, w świętości życia poszczególnych ludzi, w ich postawach życiowych, a nade wszystko w Stwórcy, który jest źródłem piękna.

Wydarzenia te w jakimś stopniu pozwalają na wypracowanie w sobie zdolności do czytania języka liturgii, czyli języka symbolicznego, który wyrażają gesty i znaki składające się na akcję liturgiczną. Wśród walorów tego typu przedsięwzięć znajdują się: wypracowanie umiejętności muzycznych w oparciu o fachową wiedzę z zakresu muzyki i liturgii oraz budzenie wrażliwości, która rozpala zachwyt w uczestnikach świętej liturgii. Wydarzenia te nie noszą znamion przygotowania

²⁰ Por. Ł. Kowalski, *Fenomen Warsztatów Liturgiczno-Muzycznych w świetle formacji muzyków kościelnych na Warmii po 2004 r.*, „Musica Ecclesiastica” 16 (2021), s. 101.

²¹ Por. DDe 24.

²² Por. K. Nowak, *Warsztaty muzyki liturgicznej prowadzone przez Pawła Bębenka, Huberta Kowalskiego i Piotra Palkę jako forma edukacji muzycznej*, praca magisterska, Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2018, s. 4.

do przedstawienia lub koncertu, którym miałyby być liturgia wieńcząca całość warsztatów. Stwarzają natomiast warunki do tego, aby odkryć liturgię jako żywe i prawdziwe spotkanie Boga z człowiekiem²³. Organizacja tego typu przedsięwzięć jest również wyrazem funkcji jednoczącej, którą pełni liturgia wobec zgromadzenia ludu Bożego. I jak ze swej natury liturgia dąży do zjednoczenia Boga z człowiekiem i człowieka z Bogiem, tak organizacja warsztatów liturgiczno-muzycznych przyczynia się do jednoczenia osób, konkretnych wspólnot parafialnych czy ośrodków duszpasterskich. Liturgia w swej istocie prowadzi do uświęcenia jej uczestników. Dokonuje się to przez świadome przeżywanie akcji liturgicznej w postawie pokory, której źródłem jest świadomość stawania przed Bogiem.

Warsztaty liturgiczno-muzyczne pozwalają zatem na nowo odkryć głębię liturgii i otwierają uczestnika na tajemnice, które choć na zawsze nimi w swej istocie pozostaną, będą stale i nieskończenie odkrywane. Podejmując próbę wyróżnienia spośród wielu przymiotów Boskich ich szczególnej cechy, należy wskazać niewątpliwie nieustanny rozwój. Człowiek zawsze będzie odkrywał w jakimś stopniu Boskie tajemnice przez wchodzenie w ich głębię wyrażoną w liturgii, niemniej zawsze pozostaną one nieodkryte, wyrażając dynamizm życia Boga. Warsztaty liturgiczno-muzyczne budzą w uczestnikach swoistą wrażliwość, otwartość i gotowość do dawania świadectwa. Nie sposób wyliczyć wszystkich pozytywnych skutków wydarzenia warsztatów liturgiczno-muzycznych, niemniej wpisują się one w ukazaną powyżej problematykę zaniku świadomości i wrażliwości liturgicznej, a zarazem w proces rozpoczętej formacji liturgicznej świeckich i duchownych, dzieci, młodzieży i dorosłych, amatorów, pasjonatów i profesjonalistów. Przedsięwzięcie warsztatów liturgiczno-muzycznych jest dedykowane każdemu wierzącemu, gdyż fundamentem tego dzieła są racje teologiczne, które dzięki muzyce stają się słyszalne we współczesnym świecie, w parafiach, ośrodkach duszpasterskich, a także w rodzinach i ludzkich sercach.

Zarys historyczny przedsięwzięcia

Potrzeba kształcenia muzyków kościelnych, a nade wszystko potrzeba formacji liturgicznej wiernych w wymiarze muzycznym²⁴ otworzyły proces formacji i stały się polami rozwoju dla przedsięwzięcia, które dzisiaj obejmuje swoim zasięgiem wiele polskich miast i wsi, jak również Polonię. Jest ono znane pod nazwą – w tej lub innej formie – warsztatów liturgiczno-muzycznych i przez około ćwierć wieku rozrasta się, obejmując kolejne ośrodki duszpasterskie, parafie i zgromadzenia zakonne. Jednym z pierwszych miejsc, gdzie kształtowała się forma warsztatów liturgiczno-muzycznych, był Gietrzwałd. Tam z inicjatywy ks. Piotra Podolaka rozpoczęły się i cyklicznie odbywały się warsztaty²⁵. Wydaje się, że ich pierwszorzędnym celem było dotarcie do tych osób, które w kościele pełniły funkcję

²³ Por. DDe 11-12.

²⁴ Por. K. Nowak, *Warsztaty muzyki liturgicznej...*, s. 10-11.

²⁵ Por. Ł. Kowalski, *Fenomen Warsztatów Liturgiczno-Muzycznych...*, s. 100.

muzyków kościelnych, a nierzadko nie posiadały ku temu odpowiedniego przygotowania.

Prekursorem tej inicjatywy stał się jednak Dominikański Ośrodek Liturgiczny w Krakowie. Tam warsztaty dedykowane były wprawdzie dla scholi i okolicznych zespołów, następnie dla środowiska akademickiego miasta Kraków, potem dla wszystkich, którzy pragną zgłębiać wiedzę z zakresu liturgiki w kontekście tradycji muzycznej Kościoła, nabierając przy tym konkretnych umiejętności muzycznych. Dziś ośrodek ten promuje owo dzieło pod nazwą Warsztaty Muzyki Niezwykłej. Niewątpliwie u początku tego dzieła stoi piękno liturgii Triduum Paschalnego sprawowanej w Kościele Dominikanów w Krakowie na początku lat dwutysięcznych. Liturgię tę przeżywał człowiek, który związał swoje życie z Fundacją Dominikański Ośrodek Liturgiczny, a był nim i ciągle pozostaje Paweł Bębenek²⁶. Dzieło warsztatów zaczął on tworzyć wspólnie z Piotrem Pałką²⁷ przy aprobacie ówczesnej władzy zakonnej Fundacji Dominikański Ośrodek Liturgiczny²⁸. Z czasem ta forma wychowania do liturgii stała się obecna w przestrzeni ogólnopolskiej, a nawet zagranicznej. Dołączyło wielu nowych prowadzących zarówno w zakresie muzycznym, jak i teologicznym, którzy również współpracują z Fundacją Ojców Dominikanów w Krakowie. Są wśród nich o. Dawid Kusz OP, Katarzyna Młynarska, Hubert Kowalski²⁹ i wielu innych dyrygentów, kompozytorów, muzyków i teologów³⁰. Fundacja ta mówi o sobie: „Poprzez Warsztaty chcemy realnie zmieniać oblicze Kościoła w Polsce. Zdając sobie sprawę, jak ważnym elementem liturgii jest muzyka, troszczymy się zarówno o jej tradycję, jak i o wyznaczanie nowych kierunków jej rozwoju”³¹.

Obecnie warsztaty liturgiczno-muzyczne odbywają się również w wielu polskich parafiach³², tym samym wskazując na piękno liturgii i budząc jednocześnie świadomość, że liturgia nie jest wyreżyserowanym spektaklem, lecz spotkaniem z żywym i prawdziwym Bogiem. To udział w misterium paschalnym Pana³³, który domaga się zaangażowania woli, umysłu i serca z wykorzystaniem talentów i potencjału ludzkiego, by przez wiarę otworzyć się na tajemnicę spotkania. Po wielu latach obecności w Kościele w Polsce przedsięwzięcie to objęło tak wiele ośrodków liturgicznych, parafialnych i zakonnych w polskich miastach i wsiach, iż niniejszy artykuł nie wyczerpuje tej tematyki w sposób ostateczny, lecz jedynie określa fenomen i skalę tego wydarzenia w ogólnym zarysie.

²⁶ Por. D. Smolarek, *Kult Miłosierdzia Bożego w twórczości polskich muzyków*, „Seminare. Poszukiwania Naukowe” 41 (2020), nr 3, s. 132-133.

²⁷ Por. tamże.

²⁸ Dominikański Ośrodek Liturgiczny, *Warsztaty Muzyki Niezwykłej*, <https://skroc.pl/BCA-k3rQ> (06.05.2025).

²⁹ Por. K. Nowak, *Warsztaty muzyki liturgicznej...*, s. 17-18.

³⁰ Por. Dominikański Ośrodek Liturgiczny, *Nasi Współpracownicy i Przyjaciele*, <https://skroc.pl/rg39QNNQ> (06.05.2025).

³¹ Por. tamże.

³² Ł. Kowalski, *Fenomen Warsztatów Liturgiczno-Muzycznych...*, s. 106.

³³ Por. DDe 10-12.

Charakterystyka wydarzenia

Warsztaty liturgiczno-muzyczne zazwyczaj przyjmują formę wydarzenia weekendowego, najczęściej obejmującego piątkowy wieczór, sobotę i niedzielę. Nierzadko wieńczącym momentem całego przedsięwzięcia staje się udział w niedzielnej Eucharystii, do której przez cały weekend uczestnicy się przygotowują – przez modlitwę wspólnotową, towarzyszenie kapłana, udział w konferencji duchowej oraz w zajęciach praktycznych z odpowiednio przygotowanymi muzycznie prowadzącymi, mających na celu podniesienie poziomu muzycznego wykonywanego repertuaru liturgicznego. Przygotowanie to, choć przebiega dwutorowo, w dużej mierze skupia się wokół warsztatu muzycznego uczestników. Ma ono na celu podniesienie poziomu ich umiejętności śpiewających, a czasami także instrumentalnych, gdyż chórowi, który stanowi filar warsztatów, towarzyszy gościnnie zespół instrumentalny – mniejszy, jak kwartet smyczkowy, lub większy, jak orkiestra – tworząc akompaniament.

Osoby biorące udział w wydarzeniu otrzymują materiały, na które składa się śpiewnik³⁴ zawierający na ogół materiały nutowe oraz plan pracy poszczególnych dni³⁵. Zajęcia praktyczne obejmują czas wspólnego rozśpiewywania wzbogacony poszczególnymi ćwiczeniami aparatu głosowego i oddechowego, jak chociażby naukę oddychania przeponowo-żebrowego i inne ćwiczenia, jak: podparcie oddechowe, aktywizacja przepony, kontrolowany wydech, ćwiczenia oddechowo-fonacyjne, ćwiczenia rozluźniające żuchwę, mobilizacja języka i warg, rozluźnienie obręczy barkowej, miękki atak dźwięku, fonacja na głoskach nosowych, rezonans maskowy, ustawienie dźwięku „do przodu”, ćwiczenia artykulacyjne, dykcja wokalna, zestrojenie intonacyjne, wyrównanie brzmienia, balans głosów, spojenie chóralne, praca nad unisonem czy ćwiczenia emisyjne. Po uprzednim przygotowaniu następuje podział na sekcje głosowe w podstawowym czterogłosowym systemie: sopran, alt (głosy żeńskie), tenor, bas (głosy męskie). Praca w poszczególnych sekcjach głosowych – najpierw indywidualnie w każdej sekcji, następnie wspólna wszystkich sekcji – to kolejne elementy składowe dnia uczestników warsztatów. Wydarzenie dotąd opisane osadzone jest na fundamencie prawd wiary, które aktualnie wybrzmiewają w życiu Kościoła w kontekście danego wydarzenia, np. tajemnice czasu Adwentu, Narodzenia Pańskiego, Wielkiego Postu, Wielkanocy, okresu zwykłego czy poszczególnych świąt i uroczystości (zarówno chrystocentrycznych i maryjnych) czy ważnych wydarzeń kościelnych w ciągu roku (np. jubileusze). To właśnie przyjęta uprzednio konwencja kształtuje ów repertuar tak, aby stanowił konkretny program służący odkrywaniu prawd wiary obecnych w liturgii Kościoła.

³⁴ Por. Warsztaty Liturgiczno-Muzyczne, *Marana tha!* (Skoczów 2023), *Gloria in excelsis Deo!* (Skoczów 2024), red. J. Sikora, opracowane na podstawie zbioru materiałów muzycznych kompozytorów P. Pałki i P. Bębenka).

³⁵ Por. Ł. Kowalski, *Formacja i twórczość muzyków kościelnych inspirowana cziq do Najświętszej Maryi Panny w Ogólnopolskich Warsztatach Liturgiczno-Muzycznych na Warmii po 2004 roku*, rozprawa doktorska, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn 2023, s. 180-188.

Wyżej wspomniana dwutorowość warsztatów obecna jest w całym wymiarze przedsięwzięcia, a szczególnie wtedy, gdy na przygotowywany repertuar muzyczny wykonywany w liturgii patrzymy nie tylko od strony realizacji – nawet w najlepszy sposób – elementów dzieła muzycznego (harmonika, dynamika, agogika, kolorystyka, artykulacja), wyrażonych w śpiewie, ale gdy dotykamy warstwy tekstualnej. Ta, świadomie odkrywana i przeżywana w sobie, integralnie z muzyką oddaje w pełni duchową wartość owej pieśni. Wśród form muzycznych, które wykorzystywane są w ramach warsztatów, znajdują się własny śpiew Kościoła rzymskiego, którym jest chorał gregoriański, części stałe mszy św., śpiew w języku łacińskim opracowywany w fakturach monofonicznej i polifonicznej³⁶, a także szereg opracowań pieśni współczesnych zawartych w śpiewnikach kościelnych zatwierdzonych przez kompetentną władzę kościelną, jak pieśni zawarte w śpiewnikach ks. Michała Mioduszeńskiego czy ks. Jana Siedleckiego³⁷. Często pieśni te dla celów warsztatowych podlegają muzycznej aranżacji, aby móc je wykorzystać do pracy z chórem w układzie czterogłosowym. Treści pieśni oddają charakter przeżywanej liturgii w jej kontekście i czasie.

Dlatego też warsztaty liturgiczno-muzyczne przez podnoszenie muzycznego poziomu utworów wykorzystywanych w liturgii – przez piękny śpiew z wykorzystaniem metod kształcenia wokalnno-chóralnego³⁸ – jako wydarzenie nierzadko cykliczne obejmują swoim repertuarem pełnię treści Bożego planu zbawienia, co otwiera uczestników warsztatów na prawdę o liturgii, która jest żywym i uobecniającym się spotkaniem z Panem³⁹. Dlatego też praca nad warsztatem muzycznym uczestników nieodłącznie wiąże się z pracą w sferze duchowej. Wyraża się to przez obecne podczas warsztatów takie elementy dnia, jak konferencja duchowa, tematyczna, utrzymana w konwencji wydarzenia, często głoszona przez zaproszonego gościa, np. kapłana, siostrę zakonną, ukazująca teologiczną perspektywę przeżywanych wydarzeń obecnych w repertuarze.

Formacja w wymiarze duchowym obejmuje również szereg indywidualnych rozmów z kapłanem, modlitwę wspólnotową (adoracja czy godzina mniejsza liturgii godzin, a także inne nabożeństwa charakterystyczne dla danego czasu w Kościele, oparte o wyżej przedstawione racje), możliwość skorzystania z sakramentu pokuty i pojednania. Niewątpliwie muzycy prowadzący zajęcia warsztatowe to ludzie wywodzący się ze środowisk kościelnych, dlatego też ich osobiste oddziaływanie w ramach zajęć nie ogranicza się jedynie do wyżej opisanych działań dotyczących edukacji muzycznej uczestników, ale często łączy się z przekazem świadectwa przeżywania wiary⁴⁰. Wśród prowadzących warsztaty są osoby świeckie i duchowne, które we właściwy sobie sposób dzielą się doświadczeniem życia (rodzinnego, małżeńskiego, zakonnego itp.). Wydarzenie w swojej istocie składa

³⁶ Por. tamże.

³⁷ J. Siedlecki, *Śpiewnik kościelny*, wyd. 41, Kraków 2015.

³⁸ Por. K. Nowak, *Warsztaty muzyki liturgicznej...*, s. 27-32.

³⁹ Por. DDe 10.

⁴⁰ Por. K. Strychacz-Bogacz, *Warsztaty Muzyki Liturgicznej – ich rola w kontekście śpiewu liturgicznego oraz znaczenie formacyjno-edukacyjne*, „Musica Ecclesiastica”, 20 (2025), s. 57.

się również z innych elementów, jak wspólne posiłki i poczęstunek, w ramach których uczestnicy wraz z organizatorami i prowadzącymi dzielą się refleksjami dotyczącymi przedsięwzięcia, które wielu z uczestników nazywa swoistą formą rekolekcji.

Do współpracy z chórem zapraszani są instrumentalisci, którzy często tworzą na czas warsztatów zespół muzyczny akompaniujący chórowi podczas liturgii. Ta swoista harmonia ukazuje funkcję jednoczącą, która zarazem jest postulatem muzyki liturgicznej i konsekwencją. Powstała harmonia wprowadza zgromadzenie liturgiczne w stan kontemplacji, gdyż wyraża tęsknotę za harmonią utraconą przez grzech, a obecną na stałe w Bogu.

Skoczowskie edycje warsztatów liturgiczno-muzycznych

W Skoczowie, w parafii Matki Bożej Różańcowej w kolejnych latach odbyły się cztery edycje warsztatów liturgiczno-muzycznych. Pierwsza pod hasłem: „Marana Tha!” (1–3 grudnia 2023)⁴¹, druga zatytułowana „Gloria in Excelsis Deo” (27–29 grudnia 2024)⁴², trzecia poświęcona tematyce Najświętszego Serca Pana Jezusa, stanowiąca odpowiedź na wówczas przeżywaną w Kościele 350. rocznicę objawień Najświętszego Serca Jezusowego świętej Małgorzacie Marii Alacoque, pod hasłem „Sursum corda” (14–15 czerwca 2025), a także czwarta edycja wielkopostna, „Ave Crux! Ave Maria!” (13–15 marca 2026). W każdej z tych edycji warsztatów liturgiczno-muzycznych odpowiedzialnymi za śpiew byli kolejno zaproszeni goście: Piotr Pałka i Paweł Bębenek, Katarzyna Młynarska, Hubert Kowalski. Inicjatorem i organizatorem wydarzeń był ks. Mikołaj Krzyżowski⁴³. Wydarzenia te wpisują się w proces formacji liturgicznej wiernych w przestrzeni lokalnej. Swoim zasięgiem objęły wiernych pochodzących z południowej Polski, szczególnie z terenu diecezji bielsko-żywieckiej. W pierwszej edycji warsztatów liturgiczno-muzycznych (2023) wzięło udział osiemdziesięciu uczestników, w drugiej (2024) – pięćdziesięciu, w trzeciej (2025) – dwudziestu pięciu, a w czwartej (2026) – sześćdziesięciu siedmiu. Wydarzenia te charakteryzowały się swoistą konwencją zgodną z aktualnie przeżywanym wówczas czasem w okresie liturgicznym lub wydarzeniem.

Pierwsza edycja odpowiadała na potrzeby przeżywanego czasu Adwentu, wykorzystano w niej następujące pieśni zawarte w śpiewniku warsztatowym, utworzonym z osobistych materiałów nutowych prowadzących, opatrzone dalej tytułem oraz następującą sygnaturą: *Boże, odnów we mnie moc ducha* (sł.: Ps 1, m.: P. Pałka, 22.02.2021), *Gloria Tibi Domine* (m.: o. J. Gałuszka OP), *Łaska Pana* (m.: P. Pałka, 6.05.1993), *Na Adwent. Pragniemy Ciebie jak ziemia spalona*

⁴¹ Por. *Warsztaty Muzyczno-Liturgiczne w Skoczowie*, <https://skroc.pl/k64bN1J> (04.06.2025).

⁴² Por. *Warsztaty liturgiczno-muzyczne w Skoczowie*, <https://skroc.pl/atsg28L> (04.06.2025).

⁴³ Ks. Mikołaj Krzyżowski, kapłan diecezji bielsko-żywieckiej, wikariusz parafii Matki Bożej Różańcowej w Skoczowie, organizator warsztatów liturgiczno-muzycznych, student Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie.

(sł. z Liturgii godzin, t. 1, m.: P. Pałka, 21.11.2005) *Na Komunię. Kto spożywa moje ciało* (sł.: J 6,51-58, m.: P. Pałka, 13.05.2008), *Nabierzcie Ducha* (m.: P. Pałka, 12.12.2016), *Niech Ciało Twe, Chryste, mnie strzeże* (m.: P. Bębenek, Kraków, 8.04.2016), *Niepokalone Serce Maryi* (sł., m.: P. Pałka), *Przyjdź, Duchu Święty* (m.: P. Bębenek), *Przyjdź, Panie Jezu* (m.: P. Bębenek), *Boże mój, Boże, szukam Ciebie* (sł.: Ps. 63, m.: P. Bębenek), *Tylko w Twoim miłosierdziu* (sł.: Ps 145, m.: P. Bębenek), *Uwielbiam Cię, Abba* (sł.: s. R. Dziewit CSSMA, m.: P. Pałka), *O Boże dzięki Ci składamy* (sł.: ks. S. Ziemiański SJ, m.: ks. M. Michalec CM, opr.: P. Pałka). Do powyższego programu dołożono również aklamację *Alleluja* (m., opr.: P. Pałka, 20.03.2023) wykonaną przed proklamacją Ewangelii. Powyższy program został przygotowany i wykorzystany podczas liturgii mszy św. wieńczącej wydarzenie, a także bezpośrednio po niej, gdzie chór wraz z orkiestrą zaprezentowali pozostałą część repertuaru. Ta konwencja będzie towarzyszyć kolejnym edycjom opisywanego przedsięwzięcia.

Druga edycja warsztatów liturgiczno-muzycznych ukazała na nowo tajemnicę Narodzenia Pańskiego. Uczestnicy podjęli się przygotowania następujących pieśni: *A czemuż mój Jezus* (m.: XVI w., Praetorius, opr.: P. Pałka), *Ciesz się, wesel, Betlejem* (m.: W. Kosiek, opr.: P. Pałka), *Dlaczego dzisiaj wśród nocy* (sł.: J. Kaszycki, m.: Markiewicz, opr.: P. Pałka), *Dzieciątko się narodziło* (m.: ks. M. Mioduszewski, sł.: Puer natus in Bethlehem, XVI w., tłum.: XVII w. (ks. Miod.), opr.: P. Pałka), *Gdy się Chrystus rodzi* (opr.: P. Pałka), *Jezu, śliczny kwiecie* (m.: za ks. M. Mioduszewski, opr.: P. Bębenek), *Gdy się rodzi Zbawca Świata* (sł.: Adam ze św. Wiktora, zm. ok. 1192, tłum.: J. Gamska-Łempicka, m.: P. Bębenek, Kraków, 29.10.2008), *Jezus malusieńki; Lulajże, Jezuniu* (opr.: P. Pałka), *Mizerna, cicha* (sł.: T. Lenartowicz, m.: J. Wrzeciono, opr.: P. Bębenek), *Narodził się Jezus Chrystus* (m.: P. Pałka, 3.12.2015), *Oj, Maluśki, Maluśki* (sł., m.: A. Szweykowska, opr.: P. Pałka), *Przybieżeli do Betlejem pasterze* (sł., m.: XVII w., opr.: P. Bębenek), *Stabat Mater Speciosa* (Jutrznia za nienarodzonych, opr.: P. Bębenek), *Szczśliwa kolebko* (opr.: P. Bębenek), *Tryumfy Króla niebiskiego* (opr.: P. Bębenek), *Wesołą nowinę* (opr.: P. Pałka). Ponadto wykonano podczas liturgii mszy św. aklamację *Alleluja* przed Ewangelią w opracowaniu chóralno-orkiestrowym (m.: P. Pałka, 20.03.2023). W oba wydarzenia wpisana była duchowo-liturgiczna konferencja tematyczna, którą ogłosili ks. Krzysztof Kurnik⁴⁴ (2023) i ks. Piotr Góra⁴⁵ (2024).

III edycja warsztatów liturgiczno-muzycznych oscylowała wokół 350. rocznicy objawień Najświętszego Serca Pana Jezusa francuskiej zakonnicy, św. Małgorzacie Marii Alacoque. Wydarzenie to wpisywało się w przeżywane w Kościele katolickim ponowne poświęcenie siebie i całego rodzaju ludzkiego Sercu Jezusa.

⁴⁴ Ks. dr Krzysztof Kurnik, kapłan diecezji bielsko-żywieckiej, Dyrektor Diecezjalnego Studium Organistowskiego w Bielsku-Białej oraz Przewodniczący Komisji Muzyki Kościelnej w diecezji bielsko-żywieckiej.

⁴⁵ Ks. dr Piotr Góra, kapłan diecezji bielsko-żywieckiej, doktor nauk teologicznych, sekretarz biskupa diecezjalnego.

W ramach warsztatów uczestnicy brali czynny udział w konferencjach duchowych, prowadzonych przez autora artykułu, przybliżających historię objawień, a także obietnice, które Jezus złożył św. Małgorzacie i wszystkim czcicielom Jego Serca. W muzycznym programie tej edycji, prowadzonej przez Katarzynę Młynarską, znalazły się następujące pieśni: *Będę śpiewał Tobie* (sł., m.: J. Sykulski), *Daj mi, o Panie* (m.: o. D. Kusz OP), *Jezu, Panie* (sł.: autor nieznany, m.: U. Rogala), *Jezu, ufam Tobie* (m.: P. Bębenek), *Najświętsze Serce Jezusa* (opr. H. Kowalski), *Serce Boga* (sł.: s. T. Wolska OSB, m.: P. Pałka), *Strumienie życia* (opr.: J. Sykulski), *To, co odkrywacie* (sł.: św. Augustyn, m.: Jan Krutul), a także aklamacja przed ewangelią *Alleluja* (m.: O. Carroll).

Ostatnia opisana w tym artykule, czwarta edycja tego przedsięwzięcia, przypadała na rok 2026 i czas Wielkiego Postu. Treści konferencji, jak i teksty pieśni, prowadziły do refleksji nad tajemnicą Krzyża Pańskiego i cierpienia Matki Bolesnej. Wydarzenie od strony muzycznej poprowadził Hubert Kowalski, zaś konferencję duchową wygłosiła s. Honorata Klonowska wraz z podopiecznymi domu pomocy społecznej, prowadzonego przez Zgromadzenie Sióstr Służebniczek BDNP w Skoczowie. W muzyczny program, zawarty w materiałach warsztatowych, wpisywały się następujące pieśni: *Jezusa ukrytego* (m.: francuska, opr.: H. Kowalski), *Krzyżu Chrystusa* (opr.: M. Pospieszalski), *Krzyżu Święty nade wszystko* (sł.: XVI w., m.: ks. M. Mioduszeowski, opr. J. Gałuszka), *O Crux Ave*, *O Krzyżu Świętym* (m.: H. Kowalski), *Stabat Mater Dolorosa* (m.: H. Kowalski), *Stała Matka Bolesciwa* (t.: Jacopone da Todi – XIII w., opr.: H. Kowalski), a także łacińska antyfona *Sub Tuum praesidium* oraz *Wielbimy cię Twoje* (sł.: R. Brandstaetter, m.: H. Kowalski), *Wstanę i pójdę* (sł., m.: ks. L. Deiss CSSp, tłum.: ks. J. Łas SJ, opr.: H. Kowalski), *Wstań, który śpisz* (m.: G. Skop, opr.: H. Kowalski).

W ramach wydarzeń powstały śpiewniki⁴⁶ będące materiałami pomocniczymi w prowadzeniu zajęć warsztatowych w zakresie muzycznym. W kanonie śpiewów znalazły się własne kompozycje i aranżacje prowadzących, a także inne śpiewy, które znajdują się chociażby w śpiewnikach liturgicznych pt. *Niepojęta Trójco*⁴⁷, w poszczególnych tomach⁴⁸. Powyżej opisany repertuar, przy właściwym sobie tytule, został opatrzony tymi informacjami, które widnieją w materiałach nutowych znajdujących się w osobistych zbiorach muzycznych prowadzących, a także w wyżej wspomnianych śpiewnikach, a mowa o pojawiającej się czasami informacji o autorze tekstu lub dacie wskazującej na historyczność danego dzieła, co pogłębiało wrażliwość muzyczno-duchową uczestników. Uczestnicy czterech edycji warsztatów liturgiczno-muzycznych zwrócili uwagę, podobnie jak wielu innych biorących udział w tego typu wydarzeniach⁴⁹, na potrzebę organizacji tego typu

⁴⁶ Por. Warsztaty Liturgiczno-Muzyczne, *Marana tha!* (Skoczów 2023), *Gloria in excelsis Deo!* (Skoczów 2024), *Sursum corda!* (Skoczów 2025), *Ave Crux! Ave Maria!* (Skoczów 2026), red. J. Sikora (opracowane na podstawie zbioru materiałów muzycznych kompozytorów P. Pałki, P. Bębena, K. Młynarskiej i H. Kowalskiego).

⁴⁷ Dominikański Ośrodek Liturgiczny, *Niepojęta Trójco*, t. 1, wyd. 2, Kraków 2014.

⁴⁸ Dominikański Ośrodek Liturgiczny, *Niepojęta Trójco*, t. 2, Kraków 2010.

⁴⁹ Por. K. Nowak, *Warsztaty muzyki liturgicznej...*, s. 40.

przedsięwziąć, gdyż pomagają one nie tylko rozwijać muzyczne talenty przez swoją metodykę pracy poszczególnych prowadzących⁵⁰, ale odgrywają cenną rolę w pogłębianiu życia duchowego przez świadomy udział w liturgii. Skoczowskie edycje pozwoliły doświadczyć piękna liturgii, w którą człowiek jest zaangażowany i w której uczestniczy w pełni świadomie.

W konferencji adwentowej ks. Krzysztof Kurnik powołał się na tęsknotę za Bogiem wyrażoną w Księdze Izajasza (Iz 45,8; 64,5-11), która stanowi bazę dla adwentowej antyfony *Rorate caeli*⁵¹. Opierając się na warstwie tekstualnej, przeszedł do charakteru muzycznego antyfony, w której melodia napisana przez ks. Bourget w Paryżu w 1634 r.⁵² jeszcze dobitniej uwypukla dynamikę i głębię owej tęsknoty. W kolejnym roku podczas konferencji liturgicznej prelegent ks. dr Piotr Góra w myśl tematu *Gloria in Excelsis Deo* postawił uczestnikom pytanie o to, co jest chwałą Boga. Odpowiedzi na to pytanie udzielił, przypominając słowa św. Ireneusza z Lyonu, który pisał: „Chwałą Boga jest człowiek żyjący, a życie człowieka polega na widzeniu Boga: jeśli już objawienie Boga przez stworzenie daje życie wszystkim istotom żyjącym na ziemi, to o ileż bardziej objawienie się Ojca przez Słowo jest przyczyną życia dla tych, którzy widzą Boga!”⁵³. Widzenie Boga według ks. Piotra Góry dokonuje się przez udział w liturgii, podczas której nierzadko pada słowo „chwała”. Dzieje się tak, gdy zgromadzenie liturgiczne wyśpiewuje starożytny hymn *Chwała na wysokościach Bogu*⁵⁴. Niewątpliwie trzecia edycja, w wymiarze formacji duchowej, ukazała bliskość i miłość Boga do człowieka, gdzie autor artykułu, jako głoszący konferencję, zwrócił uwagę, na 12 obietnic złożonych wszystkim czcicielom Najświętszego Serca Pana Jezusa, sprzed prawie IV wieków. W ostatniej edycji warsztatów liturgiczno-muzycznych s. Honorata Klonowska i jej podopieczni z DPS-u, prowadzonego przy ulicy A. Mickiewicza w Skoczowie, przez odegraną pantomimę *Prezent* ukazali uczestnikom prawdę o ludzkim cierpieniu i o szczególnej obecności Jezusa ukrzyżowanego w życiu wierzących.

Zabiegi prowadzących zajęcia muzyczne i konferencje tematyczne miały na celu rzetelne przekazanie prawdy o liturgii jako żywym spotkaniu z Bogiem. Warsztaty liturgiczno-muzyczne w Skoczowie potwierdzają opisane poniżej skutki, które w procesie formacji do liturgii przynosi udział w tym wydarzeniu. Po warsztatach liturgiczno-muzycznych skonsolidowała się grupa muzyczna *Cantare* posługująca w ramach liturgii w parafii Matki Bożej Różańcowej w Skoczowie, korzystając z repertuaru nabytego w ramach warsztatów. Po czwartej edycji związała się wspólnota muzyczna w parafii św. Marcina Biskupa w Jawiszowicach. We wszystkich opisanych edycjach warsztatowych udział wzięli również przedstawiciele zespołu muzycznego o charakterze chóralnym *Totus Tuus* z parafii

⁵⁰ Por. Ł. Kowalski, *Formacja i twórczość...*, s. 180-188.

⁵¹ J. Siedlecki, *Śpiewnik kościelny*, s. 1033.

⁵² Por. tamże.

⁵³ Ireneusz z Lyonu, *Adversus haereses*, tłum. J. Brylowski, Pelplin 2018, s. 354.

⁵⁴ *Mszal rzymski dla diecezji polskich*, Poznań 1986, s. 11*.

św. Stanisława BM w Andrychowie, których rozwój muzyczny i duchowy w ramach wspólnoty rozpoczął się przez udział w warsztatach liturgiczno-muzycznych.

Skutki procesu formacji liturgicznej przez warsztaty liturgiczno-muzyczne

Proces formacji liturgicznej wiernych dokonujący się przez wydarzenie warsztatów liturgiczno-muzycznych niewątpliwie niesie ze sobą szereg dalekosiężnych konsekwencji. Można je podzielić ze względu na skalę oddziaływania: skutki w życiu indywidualnym uczestnika warsztatów liturgiczno-muzycznych, konsekwencje wpływające na wspólnotę uczestników wydarzenia oraz skutki objawiające się we wspólnotach muzyczno-religijnych, w których uczestnicy żyją na co dzień. Wyróżnione poniżej konsekwencje wpisują się w ogólności w powyżej zaproponowany podział, w ramach którego nie sposób przyporządkować jednoznacznie owych skutków konkretnej grupie, gdyż najczęściej wzajemnie się one przenikają.

Wśród konsekwencji o charakterze liturgicznym obecne jest zaznajomienie uczestników z konwencją danej edycji warsztatów liturgiczno-muzycznych wyrażoną w jej repertuarze i konferencji tematycznej, co pozwala na bardziej świadome przeżywanie poszczególnych prawd wiary obecnych w liturgii. Wśród pieśni składających się na repertuar całego wydarzenia znajdują się te o charakterze chrystologicznym, ukazującym Boskie przymioty, np. pieśni o miłosierdziu Bożym⁵⁵, oraz pieśni oddające prawdy mariologiczne, pneumatologiczne czy też ukazujące żywot danego świętego, jak chociażby życie św. Józefa⁵⁶. Zaznajomienie się z treścią danej pieśni i zwrócenie uwagi na jej warstwę tekstualną pozwala pełniej uczestniczyć w liturgii. Warsztaty liturgiczno-muzyczne dają możliwość uzyskania fachowej wiedzy liturgicznej w zakresie konwencji wynikającej z czasu, w którym się odbywają. Pozwala to uczestnikom na dogłębne zrozumienie i przeżycie poszczególnych prawd wiary. Następnie daje możliwość dzielenia się pozyskaną wiedzą i doświadczeniem we własnych wspólnotach – rodzinnej i parafialnej. Skutkiem udziału w tych wydarzeniach jest możliwość poznania prowadzących, których historia życia wiarą przeplata się z działalnością artystyczną, którą podejmują jako muzycy i nierzadko jako kompozytorzy. Otwiera to drogę do tego, aby dzieło warsztatów, które obecnie ogarnęło szereg wielkomiejskich ośrodków w Polsce, realizowane było również w mniejszych wspólnotach parafialnych. Uczestnicząc w warsztatach liturgiczno-muzycznych, można być świadkiem tego, jak uczestnik staje się z czasem prowadzącym czy organizatorem tego przedsięwzięcia.

Opisywane przedsięwzięcie ośmiela uczestników do tego, by pozyskane wiedza i doświadczenie znalazły swój wyraz w życiu wspólnoty, w której przeżywają

⁵⁵ Por. Ł. Kowalski, *Formacja i twórczość...*, s. 280-287.

⁵⁶ Por. tamże, s. 182.

wiarę. Przez ćwiczenia z emisji głosu, a także śpiew chóralny i interpretacje tekstów danej pieśni uczestnik staje się przygotowany do pełniejszego uczestnictwa w liturgii, podejmując w niej konkretne funkcje liturgiczne: kantora, psalterzysty, członka chóru. Wiedza i doświadczenie zdobyte w ramach warsztatów liturgiczno-muzycznych pozwalają uczestnikom na poprawne animowanie śpiewu we własnej parafii. W parafiach, w których dokonują się opisywane przedsięwzięcia, jakość śpiewu podczas liturgii, w której udział bierze chór warsztatowy, wzrasta i pozwala wzmocnić poczucie jedności danej wspólnoty parafialnej.

W procesie formowania do liturgii i przez liturgię warsztaty liturgiczno-muzyczne zwiększają świadomość i zaangażowanie w liturgię, poprawiają jakość muzyki liturgicznej, która ma być prawdziwym uwielbieniem Stwórcy⁵⁷, rozwijają talenty muzyczne uczestników i tym samym formują kadry muzyczne w parafiach, zwiększają zaangażowanie młodzieży i dzieci, budują społeczność muzyczną, dzięki której pasjonaci muzyki liturgicznej przez nawiązywanie wspólnych relacji mogą prowadzić wspólnie do tego, by w parafiach powstawały nowe inicjatywy muzyczne, jak schole, zespoły muzyczne czy chóry. Warsztaty liturgiczno-muzyczne promują kulturę wyrażającą się w muzyce liturgicznej, pomagają w odzyskaniu wartości muzyki liturgicznej, poszerzają wiedzę, włączają w dzieło odnowy liturgii, prowadzą do wzrostu świadomości wśród wiernych, dzięki której wierni kładą większy nacisk na piękno liturgii w jej muzycznym aspekcie.

Chór utworzony w ramach warsztatów liturgiczno-muzycznych wypełnia podczas liturgii, w myśl Josepha Ratzingera, cel liturgii Kościoła, która jest liturgią kosmiczną, mającą na celu uwielbienie Boga głosami stworzenia⁵⁸. Dzieje się tak ze względu na poziom artystycznej interpretacji wyrażanych treści. W ramach całego wydarzenia warsztatów liturgiczno-muzycznych w obrębie dwutorowego procesu formacji – w aspekcie muzycznym i liturgicznym – ten pierwszy zawsze pozostanie podporządkowany drugiemu, gdyż forma nie może przewyższać treści. Tym samym konsekwencją praktyczną warsztatów liturgiczno-muzycznych jest również ewangelizacja, która dokonuje się w ramach wydarzenia i rozciąga na codzienność uczestników, a często ich najbliższych, znajomych i członków wspólnot, w których dokonuje się ich życie religijne.

Poziom wyrazu artystycznego zaproponowany uczestnikom warsztatów liturgiczno-muzycznych, choć jest przystępny dla wielu, jest też wymagający, i to właśnie ten aspekt pozwala uczestnikom i przeżywającym wspólnie z nimi liturgię wejść w jej prawdziwą głębię⁵⁹. Niewątpliwie opisywane wydarzenie przynosi wiele korzyści w procesie formacji liturgicznej wiernych. Nie sposób wyliczyć ich wszystkich, warto podkreślić jednak, że całe dzieło pogłębia wiarę uczestnika, uwrażliwia na świat liturgii, uczy języka liturgii, rozpala zachwyt i zaprasza do konkretnych postaw życiowych wypływających z głębokiego udziału w liturgicznej akcji.

⁵⁷ Por. J. Ratzinger, *Święto wiary*, tłum. J. Merecki, Kraków 2006, s. 120.

⁵⁸ Por. tamże.

⁵⁹ Por. K. Kurnik, *Muzyka czy „pioseneczki łatwe i modne”?...*, s. 80.

Zakończenie

Celem artykułu było ukazanie warsztatów liturgiczno-muzycznych jako szczególnego narzędzia formacji liturgicznej wiernych, zwłaszcza w jej wymiarze muzycznym, oraz opisanie mechanizmów, dzięki którym uczestnicy mogą pełniej uczestniczyć w liturgii. Przeprowadzona analiza potwierdza zasadność przyjętej perspektywy badawczej: warsztaty, rozumiane jako wydarzenie formacyjne o charakterze dwutorowym (duchowym i muzycznym), realnie wspierają dojrzewanie do udziału „świadomego, owocnego i czynnego”, a ich oddziaływanie nie ogranicza się do czasu samego spotkania, lecz może przenosić się do praktyki parafialnej i wspólnotowej.

Wnioski z przedstawionych ustaleń są istotne zarówno dla praktyki duszpasterkiej, jak i dla refleksji liturgiczno-teologicznej. Po pierwsze, warsztaty porządkują rozumienie muzyki jako elementu integralnego liturgii, podkreślając jej służebność wobec akcji liturgicznej oraz konieczność doboru repertuaru w odniesieniu do tekstu, kontekstu celebracji i roku liturgicznego. Po drugie, przez formację umiejętności (m.in. praca nad emisją głosu, śpiew wielogłosowy, wprowadzenie w chorał gregoriański) oraz towarzyszącą temu formację duchową (konferencje, modlitwa, możliwość sakramentu pokuty) warsztaty mogą kształtować osoby zdolne do podejmowania konkretnych posług i odpowiedzialności muzyczno-liturgicznej w Kościele lokalnym.

Bibliografia

- Diecezja Bielsko-Żywiecka, *Warsztaty Muzyczno-Liturgiczne w Skoczowie*, <https://skroc.pl/k64bN1J> [dostęp: 4.06.2025].
- Diecezja Bielsko-Żywiecka, *Warsztaty Muzyczno-Liturgiczne w Skoczowie*, <https://skroc.pl/atsg28L> [dostęp: 4.06.2025].
- Dominikański Ośrodek Liturgiczny, *Nasi Współpracownicy i Przyjaciele*, <https://skroc.pl/rg39QNNQ> [dostęp: 6.05.2025].
- Dominikański Ośrodek Liturgiczny, *Niepojęta Trójco*, t. 1, wyd. 2, Kraków 2014.
- Dominikański Ośrodek Liturgiczny, *Niepojęta Trójco*, t. 2, Kraków 2010.
- Dominikański Ośrodek Liturgiczny, *Warsztaty Muzyki Niezwykłej*, <https://skroc.pl/BCAk3rQ> [dostęp: 6.05.2025].
- Franciszek, *Desiderio desideravi* (2022).
- Guardini R., *Liturgie und liturgische Bildung*, Mainz 1992.
- Ireneusz z Lyonu, *Adversus haereses*, tłum. J. Bryłowski, Pelplin 2018.
- Konferencja Episkopatu Polski, Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski o muzyce kościelnej (2017).
- Konferencja Episkopatu Polski, Instrukcja o muzyce liturgicznej po Soborze Watykańskim II (1979).

- Kowalski Ł., *Fenomen Warsztatów Liturgiczno-Muzycznych w świetle formacji muzyków kościelnych na Warmii po 2004 r.*, „Musica Ecclesiastica” 16 (2021), s. 99-107, <https://skroc.pl/Fa9nDD3> [dostęp: 25.05.2026].
- Kowalski Ł., *Formacja i twórczość muzyków kościelnych inspirowana czcią do Najświętszej Maryi Panny w Ogólnopolskich Warsztatach Liturgiczno-Muzycznych na Warmii po 2004 roku*, rozprawa doktorska, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn 2023, <https://skroc.pl/JGv1QXS> [dostęp: 25.05.2026].
- Kurnik K., *Muzyka czy „pioseneczki łatwe i modne”? Spojrzenie na muzyczną sztukę w liturgii w oparciu o wybrane wypowiedzi Josepha Ratzingera – Benedykta XVI*, „Pro Musica Sacra” 13 (2015), s. 71-84, <https://doi.org/10.15633/pms.1113> [dostęp: 25.05.2026].
- Materiały własne autora z Warsztatów Liturgiczno-Muzycznych „Marana tha!” (2023), „Gloria in excelsis Deo!” (2024), „Sursum Corda!” (2025) oraz „Ave Crux! Ave Maria!” (2026) Skoczów: śpiewniki, materiały formacyjne.
- Mszal rzymski dla diecezji polskich*, Poznań 1986.
- Nowak K., *Warsztaty muzyki liturgicznej prowadzone przez Pawła Bębenka, Huberta Kowalskiego i Piotra Palkę jako forma edukacji muzycznej*, praca magisterska, Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2018.
- Paweł VI, Przemówienie wygłoszone do Ojców Soborowych po zakończeniu drugiej sesji Soboru Watykańskiego II (4.12.1963), „Acta Apostolicae Sedis” 56 (1964), s. 34.
- Pawlak I., *Liturgika i muzyka – wzajemne relacje*, „Annales Lublinenses pro Musica Sacra” 5 (2014), nr 5, s. 49-62, <https://skroc.pl/8pHXa75> [dostęp: 25.05.2026].
- Ratzinger J., *Duch liturgii*, tłum. E. Pieciul, Poznań 2002.
- Ratzinger J., *Nowa pieśń dla Pana. Wiara w Chrystusa a liturgia dzisiaj*, tłum. J. Zycho-wicz, Kraków 2005.
- Ratzinger J., *Święto wiary*, tłum. J. Merecki, Kraków 2006.
- Siedlecki J., *Śpiewnik kościelny*, wyd. 41, Kraków 2015.
- Smolarek D. SAC, *Kult Miłosierdzia Bożego w twórczości polskich muzyków*, „Seminare. Poszukiwania Naukowe” 41 (2020), nr 3, s. 125-140, <https://skroc.pl/F53vCm2> [dostęp: 26.05.2026].
- Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium* (1963).
- Strychacz-Bogacz K., *Warsztaty Muzyki Liturgicznej – ich rola w kontekście śpiewu liturgicznego oraz znaczenie formacyjno-edukacyjne*, „Musica Ecclesiastica” 20 (2025), s. 51-71, <https://skroc.pl/t04VNkM> [dostęp: 26.05.2026].

Słowa kluczowe: formacja, liturgia, muzyka, warsztaty liturgiczno-muzyczne
Keywords: formation, liturgy, music, liturgical-musical workshops